

MASARYK A ČESKOSLOVENSKÁ CÍRKEV.

Desáté výročí založení čsl. církve a osmdesáté narozeniny presidenta T. G. Masaryka, obé na počátku letošního roku, jsou příležitostí, aby se v církevním tisku, veřejných přednáškách i v promluvách při bohoslužbách uvažovalo o poměru čsl. církve k Masarykovi a jeho ideálům i názorům náboženským.

Masaryk sám se vyslovil o čsl. církvi krátce ve Světové revoluci, a to slovy, z nichž některá přemnohá příslušníky církve bolela. Na jednom místě praví, že „Československá církev je církví husitskou“ (str. 607), a snad týkají se čsl. církve také slova: „Když teď za nabytých náboženských svobody statistice vystupují z církve a tvoří církev, navazující na reformaci, náboženská otázka se stává praktickou...“ (s. 601). Tu by tedy Masaryk uznával vědomý kladný vztah čsl. církve k české reformaci, tedy jeden rys z tvářnosti této církve.

Avšak Masaryk o čsl. církvi také napsal: „Československá církev je blízká církvi anglikánské a starokatolické; ukazuje se také na jistou příbuznost s polským mariavity a po jisté stránce i s pravoslaviím“ (s. 607). Čsl. církve vznikla odštěpením od církve římsko-katolické a její vývoj se vyznačuje na venek postupným a znenáhlym odkatolictvováním. V počátcích se vycházelo vůbec z katolictví. Za věc důležitou bylo v počátcích považováno, aby církev měla biskupy s apoštolskou posloupností. Proto se jednalo s církvemi, které mají biskupy s apoštolskou posloupností, aby se od nich dostalo svěcení biskupům čsl. církve. Jednalo se mimo jiné také s církvi anglikánskou a starokatolickou, na konec však hlavně s pravoslavnou církvi srbskou, která skutečně také v r. 1921 jednoho z biskupů čsl. církve posvětila. Proto *bylo opravdu možno mluvit v prvních dobách čsl. církve o blízkosti této církve s církvemi, jež mají zřízení episkopální.*

Ovšem, v r. 1925, kdy vyšla Světová revoluce, byla již situace v čsl. církvi jiná. Při jednání s episkopálními církvemi o získání biskupského svěcení bylo třeba v nauce i zřízení uplatnití prvky, které by církev čsl. spojovaly s církvemi episkopálními, prvky v celku povahy konservativní, tradiční. Avšak v církvi čsl. převládaly od počátku snahy svobodomyšlné, pokrokové a také ty si žádaly svého výrazu. Proto se v projevech čsl. církve na počátku jeví dvojitý směr, konservativní i pokrokový. Konservativní zdůrazňuje prvky, spojující církev čsl. s církvemi starokřesťanskými, pokrokový klade váhu na zásady, spojující církev čsl. s novou dobou a odlišující ji od církvi, jež považují za věc velké důležitosti apoštolskou posloupnost a biskupské zřízení. V memorandu, jež bylo čsl. církvi zasláno 3. září 1920 srbskému pravoslavnému saboru v Bělehradě a jimž se žádalo o užší spojení

s pravoslavnou církví srbskou a vysvěcení biskupů, čl. církve jednak „projevuje ochotu přijmouti dogmatické učení srbské pravoslavné církve, vyjádřené sedmi oekumenickými koncily a modlitbou Věřím a podrobí se předpisům a zákonům srbské pravoslavné sjednocené církve, jednak však v pravém opaku k tomu přijímá to „s výhradou svobody svědomí a volného vývoje náboženského.“ Prvek konservativní i pokrokový jsou tu patrný.

Stejně tomu bylo na prvním valném sjezdu delegátů církve, o prvním výročí založení církve, 8. a 9. ledna 1921 v Praze. Z ohledu na jednání s církví srbskou bylo usneseno: „navazujeme na poslední všem křesťanským církvím společný výraz křesťanské myšlenky, jak obsažen jest ve vyznání víry sněmu cařihradského a uznáváme pouze 7 prvních všeobecných sněmů církevních, čímž zavrhuje nepřírozený vývoj křesťanství v církvi římské, vyvrcholivší v učení o primátu biskupa římského a v prohlášení jeho neomylnosti.“ Avšak vedle toho bylo také usneseno: „zdůrazňujeme své vývojové nazírání na myšlenku křesťanskou a trváme na zásadě svobody svědomí, ... kteroužto zásadu chápeme jako svobodu náboženského přesvědčení.“ Dále uznána na tomto sjezdu svoboda vědy ve všech oborech, i v náboženství, uznána všeobecná platnost vývoje i v náboženství a křesťanství, hlavně v dogmatech, jež chápána jako „svou dobou podmíněné etapy ve vývoji křesťanské myšlenky“. Má se rozlišovati, „co je v křesťanství podstatné a nepodstatné a pouze projevem křesťanské společnosti určité doby“. Ježíš Kristus prohlášen „úhelným kamenem veškerého našeho úsilí náboženského“, ale tak, že za cíl tohoto úsilí prohlášen „nový čistý typ křesťanství, v němž stanou se bezpředmětnými nepodstatné rozdíly, dělicí křesťanstvo na církevní denominace na sebe nevražící, a jímž přiblížíme se k uskutečnění slova Kristova o jednom ovčinci a jednom pastýři.“ — I tu jsou jasně patrný oba prvky, které došly výrazu i v definici čl. církve, usnesené na tomto prvním valném sjezdu a vložené jako I. článek do církevní ústavy: „Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista, podle podání sedmi prvních obecných sněmů církevních a nicejsko-cařihradského vyznání víry a řídící se tradicemi hnutí husitského, vše v duchu nynějšího stavu lidské kultury, tvoří církev československou.“

Srbská církev pravoslavná vysvětila r. 1921 na biskupa ze tří kandidátů, zvolených čl. církví, pouze jednoho, Gorazda Pavlíka, vůdce konservativního směru. Oddalovala však svěcení druhých dvou kandidátů, hlavně pak Dr. Karla Farského, vůdce směru pokrokového. Když pak Dr. Farský vydal r. 1922 spisek Československý katechismus, v němž svobodomyšlný směr došel nejintenzivnějšího výrazu, odmítla pravoslavná církev jeho osobu vůbec a došlo pak i k přerušení jednání obou církví o bližší poměr. V církvi čl. se na to prudce rozvinula t. zv. „pravoslavná krize“, vzájemný boj obou směrů, boj končící vítězstvím Dr. Far-

ského a směru pokrokového. Pavlík s nevelkým počtem přívrženců svých a směru pokrokového vystoupili z čl. církve a vstoupili do církve pravoslavné.

Vykristalisoání a uzákonění dostalo se tomuto vývoji církve čl. na 1. řádném sněmu církve čl. ve dnech 29. a 30. srpna 1924 v Praze. *Po tomto sněmu nebylo již dobře možno mluvíti o tom, že čl. církev je blízka církvi anglikánské, starokatolické a pravoslavi.* Církev čl. podržela sice titul biskupský pro své funkcionáře, ale nemůže býti pokládána za episkopální ve smyslu církví, zbudovaných na základě starokřesťanském. Na sněmu v r. 1924 bylo rozhodnuto, že biskupové čl. církve nemají vyššího stupně kněžství, jsou pouze dozorcími orgány a nejsou svěcení, nýbrž pouze „zřizování“ a to od 6 duchovních a 6 laiků. Nemá tedy církve čl. apoštolské posloupnosti, jak se jí rozumí v církvích s biskupským zřízením; není tedy blízka těmto církvím, nýbrž naopak jich vzdálena. Tato vzdálenost pak je patrna nejen v zřízení, ale i v celém pojetí úkolu církve i v nauce její. Na sněmu samém došlo to výrazu v přijetí nové definice čl. církve, jež zní: „Církev čl. tvoří křesťané, kteří usilují naplniti současné snažení mravní i poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmě a podání starokřesťanském i jak dochován je národu čl. hnutím husitským a českobratrským.“

Kdo tedy v čl. církvi četl r. 1925 výše citovaná Masarykova slova o této církvi, věděl, že již neodpovídají skutečnosti. Chápal však, že k nim mohly vésti informace o událostech prvé vývojové fáse církve.

Nebylo však možno pochopiti poznámky, že by čl. církve měla „jistou příbuznost s polskými mariavity.“ Neboť s mariavity má čl. církve společné jen to, že i mariavité vyšli z církve římsko-katolické. Avšak důvody vzniku církve mariavitské, její ráz, směr i cíl jsou diametrálně odlišné od církve čl. Počátkem mariavitského hnutí jest působení polské řeholnice z řádu Klarisek, Felicie Kozłowské, která v devadesátých letech minulého století pohnula několik kněží z duchovní správy, aby žili životem Marie (Mariae vita, odtud jméno) a založili k tomu cíli kongregaci. Kozłowská se dovolávala zvláštních zjevení a vidění a celé hnutí se vyznačuje mysticismem, chiliasmem a apokalyptikou, zatím co čl. církve je spíše opakem všeho toho. Kozłowská byla ctěna od počátku jako světice a po své smrti († 1922) je uctívána jako „Kristova choť“, „nevěsta beránkova“. Mariavité ctí Marii přímo skoro jako bohyni („Matka ustavičné pomoci“), uctívají „Nejsvětější Svátost Oltářní“, mají plno prorockých spisů, plných chiliastického blouznění, neboť se prohlašují za „církve Ducha sv.“, který prý každého člena přímo osvěcuje, jejich arcibiskup je považován za neomylného, poněvadž prý je pouze nástrojem „maticky“ (Kozłowské) a Krista. Spojí prý pod svým žezlem všechny církve a národy světa. V liturgií užívají jen přeložených liturgických knih katolických. Když Kozłowská se

svými přívrženci byla r. 1906 z katolické církve vyobcována, utvořili samostatnou církev, dosáhli r. 1909 svěcení biskupů od církve starokatolické a r. 1912 byli ruskou dumou uznáni za „křesťanskou konfessi“. Tak zvané „mystické manželství“ a komunismus lásky přivedly v nedávné době arcibiskupa Kowalského k odsouzení polskými soudy a v nedávných dnech jsme měli příležitost čísti otevřený list mariavitského arcibiskupa papeži, aby mariavité byli přijati zpět do církve římské.

To vše ukazuje jistě s dostatek, že *čsl. církev nemá žádné příbuznosti s polskými mariavity*, a neměla jí ani ve svých počátcích.

Vývoj církve čsl. se děje na linii zcela jiné a je nutno říci, že je to linie velmi blízká Masarykovi. Je to linie, která ve vzpomínkách na českou náboženskou minulost reformační od dob osvícenství se projevuje kritikou katolictví a směřuje k náboženství vyššímu, pravdivějšímu a opravdovějšímu, které by nebylo v rozporu s novodobou kulturou vědeckou a v duchu nové doby navazovalo na nejlepší výtvořky české reformace, jež považuje za shodné s duchem Ježíšovým. Na této linii uskutečnila čsl. církev mnohé myšlenky Masarykovy, jiné domýšlí v jeho duchu, v jiných však pokračuje a usiluje je překonat. Činíc tak, nečiní to čsl. církev proto, že jsou to myšlenky a ideály Masarykovy, neschovává se za něho, není si té blízkosti namnoze ani vědoma. Uznává ty myšlenky za správné, považuje je za shodné s duchem Ježíšovým a věří, že roste k vyššímu vývojovému stupni křesťanství. V Masarykovi vidí svého velkého *připravovatele i učitele* a je mu vděčna za jeho činnost náboženskou. Je si vědoma, že byl spíše kritikem starého, než tvůrčím prorokem nového náboženství, ale uznává, že kritická činnost je první podmínkou nového tvoření.

Již dva měsíce po založení čsl. církve, 5. března 1920, u příležitosti 70. narozenin Masarykových v svém článku „Masaryk a náboženství“ v Českém zápase, oficiálním listě čsl. církve, po rozboru Masarykových myšlenek o náboženství jsem učinil závěr, že čsl. církev je nejen uskutečňovatelkou, ale také pokračovatelkou velikého životního díla Masarykova v ohledu náboženském. Odvážil jsem se tohoto závěru jen ze znalosti a vlastního prožití všeho toho, co předcházelo vznik čsl. církve, jakož i proto, že v téže době právě vydávala církev mou brožuru Království boží na zemi, v níž jsem nastínil ideový program církve. Této brožury jsem se také na konci onoho článku z r. 1920 dovolával na doklad, že čsl. církev je v svém programu uskutečňovatelkou a pokračovatelkou náboženského díla Masarykova.

Prof. Dr. E. Rádl, háje v Československé republice ze dne 8. ledna 1921 svoje výtky, jež pronesl v tomto listě proti čsl. církvi, praví, že nevidí, že by myšlenky brožury Království boží na zemi charakterisovaly nové hnutí. Snad vskutku v praxi a životě církve nebyly tehdy uskutečněny, ale byl to program cír-

kve a další její vývoj, a hlavně výsledek pravoslavné krise, bral se ve směru linie zmíněné brožury a tedy linie Masarykovy.

Před vydáním Masarykovy Světové revoluce r. 1925 vyšla pak v čsl. církvi knížka jejího pracovníka, prof. Al. Spisara: *President T. G. Masaryk, náboženský člověk a myslitel*, a také v té, v konečné kapitole, se uzavírá, že „Masaryk — toť program čsl. církve“, „a že tato církev „musí mnoho čerpat z Masaryka“, ač ovšem „Masarykův program musí býti doplněn a na některých místech opraven.“

Deset let života čsl. církve je skutečně dokladem tohoto vývoje.

Masaryk stavěl se svým životem i svými názory na jedné straně proti náboženské lhostejnosti, proti liberalismu a nezájmu o náboženství, na druhé straně však proti dosavadním náboženským formám a církvím, poněvadž dnešnímu člověku a dnešní době nevyhovují. Rozbor krise moderního člověka i moderní společnosti jej vedl k poznání, že modernímu člověku i společnosti schází náboženství, že náboženství potřebují, že to však nemůže býti dosavadní náboženství církevní. Byl vždy svobodomyšlný, vysoce cenil vědeckou kulturu doby, ale při tom vždy byl náboženství přízniv a nábožensky žil, považuje je za podstatný prvek duchovního života a kultury. Ničeho však nečekal ani od katolicismu ani od protestantismu.

Také čsl. církve vznikla z nespokojenosti s dosavadním stavem náboženským i se stavem beznáboženství. Kdo do čsl. církve přistupoval, nechtěl býti bez vyznání, nechtěl však býti také katolíkem ani evangelíkem. A čsl. církve jako celek sí během svého nedlouhého trvání stále více a jasněji uvědomuje a ve své nauce, liturgii, ústavě i životě tomu výraz dává, že není žádnou z dosavadních církví, že však také není nějakým ethickým nebo osvětovým hnutím nebo spolkem, nýbrž že chce býti společností vyššího, lepšího, pravdivějšího a opravdovějšího náboženství křesťanského, v duchu Ježíšově.

Masaryk opětovně upozorňoval na rozpor mezi světovým názorem, který je podkladem učení dosavadních církví a světovým názorem, který vyrůstá z poznání vědeckého, upozorňoval na dvojí pravdu, jednu vědeckou, kritikou ověřenou a zdůvodněnou, druhou theologickou a církevní, spočívající na slepé víře. Žádal, aby náboženství bylo založeno na týchž theoretických základech, na nichž spočívá dnešní poznání i dnešní praxe. — I čsl. církve od počátku hlásá zásadu, aby její víra nebyla v rozporu se zaručenými výsledky věd. Odmítá systém dvojí pravdy, v němž může býti něco pravdivého podle rozumu, ale něco jiného pravdivého podle víry, něco jiného pravdivého v kultuře a něco jiného pravdivého v křesťanství.

Masaryk upozorňoval na fakt, že náš národ přestal v době své reformace býti v svém celku katolickým, že však potom byl zpět ke katolictví násilím přiveden; to však způsobilo rozpolce-

nost české duše; je proto třeba překlenout protireformační propast, navázat na naši národní reformaci a pokračovati jejím směrem podle duchovních potřeb naší doby. — Uskutečnití tuto ideu vzala si čsl. církev ve svůj program přímo při svém vzniku, chce býti církví národní i moderní, pokračovati směrem české reformace husitské a bratrské v duchu nové doby.

„Naším úkolem je,“ prohlásil Masaryk, „uskutečnití náboženství a etiku Ježíšovu, jeho čisté a neposkvrněné náboženství lidskosti.“ (Světová revoluce, str. 552.) — Čsl. církev má od samého počátku v programu, že na rozdíl od historického křesťanství chce býti církví Ježíšovou a ve své definici si výslovně vytkla úkol, naplniti současné poznání vědecké i mravní úsilí duchem Ježíšovým.

S tím souvisí myšlenka přechozí Masarykem pronášená, že náboženství se má jeviti v mravnosti, nové a vyšší náboženství má sebou přinést i vyšší mravnost. — V čsl. církvi se stále členstvo vychovává k tomu, že náboženství a zbožnost se jeví a má svůj plod v mravnosti, na níž nejvíce záleží, v tom, aby se člověk stal dobrým a stával se stále lepším. Kdo do církve vstoupil, šli do ní s vědomím, že je potřebí vyšší mravnosti, k níž má nová církev národ povznést, sama ji uskutečňujíc příkladem. A zvláště že nemá v ní býti rozdílu mezi teorií a praxí, mezi tím, co se káže a tím, jak se žije.

Masaryk upozorňoval, že nestačí odhoditi staré náboženství, vystoupiti z církvi, nestačí pouhá negace; nestačí také jen odpůrce kritizovat, s ním polemizovat; je nutno nově tvořit a to náboženství vyšší, lepší, dokonalejší. Nestačí také jen nějaké surrogáty náboženství; nenahradí náboženství také snad filosofie ani věda ani umění ani mravnost; náboženství nelze ničím nahraditi. — Po počátečním svém stadiu, v němž se život čsl. církve vybíjel namnoze v negaci, kritice, polemice a boji s katolictvím, kde se leckdy osvětová nebo vzdělávací nebo národní nebo mravní činnost kazatelská stavěla na místo opravdové činnosti náboženské, záhy si čsl. církev uvědomila svůj hlavní úkol nábožensky tvůrčí a snaží se jej podle svých sil plniti.

Masaryk věnoval mnoho úvah tomu, jaké má býti to, co zval novým náboženstvím. Má býti vyšší, dokonalejší, má býti pokrokem proti dosavadnímu náboženství církevnímu; má býti vnitřní, osobní, má býti přesvědčením, ne slepou vírou, má býti duchovní, nemateriální, má býti demokratické, sociální, české, ale také všelidské. K tomu všemu pak uznával za prvou podmínku, aby byla náboženská svoboda a svoboda svědomí. — Všechny tyto ideály se v čsl. církvi opět a opět zdůrazňují. Svobodu svědomí prohlásila církev v samých počátcích za svůj základní pilíř a trvá na ní, třeba v novém organismu způsobila již mnohou poruchu následkem nesprávného porozumění tomuto formálnímu principu. Demokracii vložila církev ve svou ústavu. Českost ale při tom i všelidskost dokázala tím, že je nejen církví národní,

ale že je zároveň i církví upřímně oekumenickou. Církev čsl. byla spolupředatelkou a činnou účastnicí na mezinárodním kongresu pro pokrok v náboženství v Praze 1927, kteréžto kongresy jsou Masarykovi dobře známy, neboť se sám před válkou dvou účastnil. Vývoj náboženství i křesťanství uznala čsl. církev již na svém sjezdu v r. 1921. Svých sociálních úkolů je si církev vědoma tím spíše, že je církví chudého, drobného lidu, což ovšem zase pro nedostatek prostředků finančních brání pronikavější a dalekosáhlejší činnosti. K osobnímu, duchovnímu a vnitřnímu náboženství, založenému na přesvědčení a ne na slepé víře jsou členové vychováváni veškerou působností církve v kostele i ve škole.

Církev čsl. je si ovšem velmi dobře vědoma, že naprosto nestačí, míti všechny tyto myšlenky v svém programu, ideologii, nauce, a že hlavní věcí je prováděti je v *praxi*. I v tom jde cestou Masarykovou, že klade důraz na život, na plnění, svědomité a přesné, všech drobných povinností životních, i v životě náboženském. Je-li cesta od teorie k praxi někdy delší, nesmí se církev touto myšlenkou nechat uvést v nečinnost, nýbrž musí usilovati, aby ta cesta byla co nejkratší. Je to velká její povinnost výchovná.

Vytkl-li jsem dosud několik dokladů toho, že čsl. církev jde cestou Masarykovou, mohu uvést další doklady o tom, že *čsl. církev na tom nepřestává, nýbrž že jeho myšlenky také domýšlí, opravuje a nad ně jde*. Masarykovy náboženské myšlenky rostly z jeho kritické činnosti na dosavadním životě církví a hlavně církve římské, a to z kritické činnosti s hlediska filosofického se zcela určitě zabarveným světovým názorem. A tak leccos, co Masaryk kritisoval a odmítal jako nesprávné, bylo nesprávné jen v katolickém pojetí a katolické podobě, nikoliv však v pravém pojetí skutečnosti. Mimo to Masarykovy ideály vznikaly cestou theoretickou, opodál skutečného života náboženského v lidské společnosti, nikoliv kladnou prací a pozitivní stavbou náboženského života a uskutečňováním zásad a ideálů mezi lidmi, v církevním obecnství. Jakmile se s některými theoretickými ideály přijde do skutečnosti, ukáže se, že musí býti podle pravdy jinak formulovány. A konečně — theolog vidí věci, děje a zásady v jiné souvislosti, po jiné ještě stránce a s jiného bodu, než filosof. Proto práce církevní a theologická filosofovy ideály doplňuje, opravuje a také překonává.

Tak *odmítá* Masaryk vůbec *církev*; žádá odcírkevnění náboženství, osvobození náboženství od církví; církevní náboženství a církve zdají se mu býti jen na škodu opravdového náboženství. V této všeobecné formulaci je to však požadavek nemožný. Církev je přirozeným sociálním projevem a výrazem společných náboženských ideálů a jako nelze zbaviti člověka jiných projevů sociální přirozenosti lidské, tak nelze zabrániti, aby lidé dávali sociální výraz svým snahám náboženským. Masaryk sám

uznává potřebu společnosti k pěstování mravnosti. Nemůže tomu být jinak ani v náboženství. I ono je nejen v duši jednotlivcově, ale projevuje se i v útvarech sociálních. Kdo nábožensky žijí, usilují o to, aby tomu dali výraz i v životě s jinými. Masaryk individualista žil příliš pro sebe se svým osobním náboženstvím, aby pocítil potřebu sdíletí se o ně s jinými a příliš stačil sobě, aby pocítil i potřebu žít nábožensky s jinými. Pravda ovšem je, že církev snadno upadne v církevnictví, v němž společnost a její orgánové, jež si vytvořila a její zájmy, se stávají cílem. To právě Masaryk pozoroval na církvích, že jsou samy sobě cílem, představení a služebníci církví že se ztotožňují s církví i náboženstvím, náboženství se zneužívá k cílům hmotným, k dobytí a udržení moci světské, výhod hmotných atd. My nemůžeme zavrhovati církev, ale musíme učiniti vše, abychom odstranili církevnictví; aby zájmy církve nebyly přednější než zájmy náboženství, království boží, pravda, právo, spravedlnost, dobro, láska. K vůli církvím se velmi často odmítá samo náboženství. Je to veliký úkol, usilovati, aby náboženství a církev byly zbaveny církevnictví, ale nová církev je povinna tento úkol splniti, nemá-li přinést náboženství více škody než prospěchu.

Podobně žádá Masaryk *osvobození náboženství od theologie*. Tento požadavek činí proto, že na katolické i orthodoxní protestantské theologii viděl její rozpor s vědou, jevila se mu mythologickou, apologií mythu, ztělesněním dvojí pravdy, odpůrcem filosofie a vědy, stavbu zbudovanou na fantasií a ne na zkušenosti. Ale sám uznal, že je možná také theologie vědecká. Náboženství skutečně nemůže býti bez rozumového zpracování náboženských zkušeností, bez nauk a bez theologie. Je úkolem církve čsl., aby jdouc ve směru linie Masarykovy ukázala skutkem, že je také nauka a theologie, jež jsou založeny na kritickém rozumu a zkušenosti, neodporují vědě a filosofii, také však s nimi nejsou totožny, ani s nimi nesplývají.

Masaryk dále *odmítá náboženství zjevené*. Učení církví, že některé pravdy boží jsou jim od Boha zjeveny, jeví se Masarykovi jako próton pseudos všeho náboženství církevního. Z tohoto učení se mu zdá vyplývati mnoho známek a vlastností v křesťanství, jež jsou vesměs ke škodě náboženství. Uznávání zjevení znamená pry uznávání zázraku, znamená autoritu náboženství, snížení rozumu, absolutnost, slepou víru, neomylnost, nezměnitelnost, ustrnutí, nemožnost vývoje, znamená to i kněžství jako odlišný stav, prostřednictví mezi Bohem a člověkem, s tím i aristokratismus, hierarchii, rozdílnost mezi knězem a laikem, z toho dvojí mravnost, z toho i pán a otrok, církevní absolutismus a s ním i světský. Proto odmítá náboženství zjevené a přechod od náboženství zjeveného k nezjevenému pokládá za největší revoluci lidského ducha. — Je to jeden z nejdůležitějších bodů Masarykových názorů o náboženství. Zjevení se tu chápe tak, jak se vskutku chápe v křesťanských církvích:

objektivní, kdysi v minulosti učiněné, uzavřené, obsahující pravdy od Boha samého zjevené, zázraky potvrzené. V katolicismu má to zjevení církev v rukou, je jeho strážkyní a jedinou neomylnou vykladatelkou; v protestantismu je obsaženo v bibli. Tyto formy křesťanství pokládají pak to zjevení za absolutní pravdu, za měřítko, kánon, kterým musíme měřit pravdu, právo, spravedlnost, dobro, lásku, činnost duševní jednotlivců, rozum, vůli i cit, i činnost kulturní lidstva, vědu, mravnost, umění. Jen to třeba uznat, co je ve shodě s tímto zjevením. Masaryk však proti zjevení staví lidský rozum, vědu a filosofii; zkušenost prý ho poučila, že nebylo a není zjevení.

Čsl. církev také si stanovila zásadu, aby její víra neodporovala zaručeným výsledkům věd. Leč to je měřítko pouze negativní. Hlavní věcí je však měřítko pozitivní a objektivní: podle čeho určovati pravdu, dobro, právo atd. Čsl. církev odmítla učení ostatních církví o zjevení božím uzavřeném v dogmatech nebo pouze v bibli. Tím, zdá se, propadla naprostému subjektivismu, individualismu a relativismu. Zdá se, že není absolutní pravdy, absolutního dobra a pak ovšem — není ani náboženství.

A Masaryk skutečně nenalezl cesty ze subjektivismu. Cítil velmi dobře a trpce zajetí v subjektivismu, cítil i touhu a potřebu po vyjití ze subjektu k absolutnímu objektu, ale cesty té nenalezl. Církevní náboženství dosavadní hlásá to absolutní objektivno, jímž je překonán subjektivismus a člověku je dána skála, aby neutonul v příboji a vlnách relativismu, v zjevení božím. A zde právě je úkol čsl. církve nejtěžší: naléztí objektivní měřítko nadsubjektivní a nadindividuální, pravdu a dobro boží, absolutno v člověku i mimo člověka a přece zase ne v nějaké pevné formulaci minulosti, ať sluje bibli či dogmatem domněle neomylného vykladatele zjevení božího. Cestou k tomu měřítku je jediné náboženská zkušenost, v níž není jen stránka lidská, ale také stránka a účast boží. Bůh se vskutku projevoval, ale i dosud projevuje člověku. Absolutní svět boží je, absolutní pravda, dobro i láska, a člověku se v náboženské zkušenosti projevují. Avšak sdělení té zkušenosti absolutna od člověka člověku, lidské poznání toho absolutna a lidské vyjádření její nejsou absolutní, nýbrž lidské a relativní. Má ani tvá zkušenost nejsou měřítkem, ale více již znamenají zkušenosti všech a hlavně těch, kteří Bohu a jeho světu byli nejbliž, především Ježíše.

Nevyčerpávám tohoto nejdůležitějšího úkolu, který má čsl. církev před sebou, jdouc cestou nastoupenou Masarykem a pokračujíc jejím směrem dále, kam on nedošel a dojíti nemohl. Jen naznačuji a napovídám, aby bylo patrné, jak těžký je náš úkol.

Masaryk konečně tvrdí, že náboženství moderního člověka musí spočívat na přesvědčení, *nikoliv na víře*. Leč stavěti víru proti přesvědčení a odmítati naprosto víru lze jen tehdy, míní-li se vírou slepé a bezdůvodné přijímání za pravdu něčeho, co mi

ukládá autorita, ať už je tou autoritou církev, jako v katolicismu, či bible, jako v protestantismu. Takové pojetí víry odmítá i čsl. církev. Avšak je také víra, jež je přesvědčením, zdůvodněná, kritická, na vlastní náboženské zkušenosti založená, neodporující nikterak rozumu, vědě, poznání. A přece je to víra, nikoliv věděni, neboť nelze jí smysly ani rozumovým úsudkem ověřiti a druhému dokázati. Žádné opravdové náboženství se bez takovéto víry neobejde a každé náboženství spočívá na víře; ovšem není to vždy víra-přesvědčení, nám však jde právě o tuto víru-přesvědčení.

Naznačil jsem na několika hlavních bodech Masarykových názorů náboženských, jaký je poměr církve čsl. k nim. Nemyslím, že by která z našich církví měla jako celek tak jednotný a blízký poměr k Masarykovi jako právě církev československá. Potvrzují mi to publikace, vydané u příležitosti letošního jubilea Masarykova.

O odmítavém poměru *církve římsko-katolické* k Masarykovi jako náboženském mysliteli nemůže býti pochybnosti a byl mu dán častokráte výraz způsobem ne právě křesťanským. Je-li ten poměr jednotný, není blízký.

V *česko-bratrské církvi*, k níž Masaryk jako člen náleží, není jednotného vztahu k jeho náboženským názorům. *Jeden směr* má k nim vztah blízký, snad ještě bližší než církev čsl. Dokladem toho jsou jubilejní články prof. Dr. F. Linharta v *Kostnických jiskrách*, které vyšly také samostatně s titulem: *Masaryk a náboženství* (nákl. Kostn. jisker, 1930). Prof. Linhart přijímá náboženské názory Masarykovy celkem integrálně a kde snad je přece doplňuje, shledává je vlastně u Masaryka v principu a implicitě vysloveny, třeba ne vždy dosti explicitě a přesně.

V *česko-bratrské církvi* je však také směr druhý, který se sice Masarykem stále a podrobně obírá, na něm se orientuje, ale jeho cestou nejde. Jménem tohoto směru promluvil prof. Dr. Hromádka v posledních letech o Masarykovi několikrát ve *Filosofické jednotě* a přednášky ty vyšly také v Masarykově sborníku. V syém větším spise: *Masaryk*, jež vydala právě nyní k jubileu YMCA, vystupuje prof. Hromádka značně rezervovaně a chápe Masaryka spíše po stránce filosofické. Za to vyslovil se se svého stanoviska určitěji v jubilejním sborníku: *Českoslovenští evangelici T. G. Masarykovi* (Kalich, 1930). V článku „Masaryk a Karafiát“ staví Dr. Hromádka vedle sebe tyto dva muže a jejich snahy i názory, srovnává je a konstatuje, že přes některou shodu je mezi nimi poměr takový: „Masaryk svými názory popíral právě to, na čem Karafiátovi nade vše záleželo.“ Na konci se táže: „Kdo určí směr budoucího náboženského života evangelických církví našich? Masaryk či Karafiát?“ Z celého článku je patrné, jak prof. Hromádkovi velmi záleží na tom, aby ten vývoj určil Karafiát, čili reformační principy typu kalvínského: vzdálený a přísný Bůh, nemohoucí hříšný červ-člověk, hřích,

odpuštění, vykoupení, Kristova krev, čili to, co Masaryk nazýval theologií, církevním náboženstvím a proti čemu vystupoval. Také v *Křesťanské revui* prof. Hromádka praví: „Masarykova zbožnost i náboženská theorie určitě odmítají to, co tvoří jádro reformační víry i reformační theologie.“ (Roč. III., s. 165.)

K těmž směru třeba počítati i prof. Dr. *Rádlu*, který v *Křesťanské revui* uvažuje o Masarykově filosofii dějin a činí závěr pro úkoly českého protěstantismu: „Tuto je náš nový úkol: navazovat na českou minulost náboženskou, ale pochopit, že rozpor mezi ní a námi je hluboký a že jej prohlubuje moderní věda a filosofie. Navazovat na českou náboženskou minulost znamená provést znova kritiku nové filosofie ve jménu reformace.“ (Roč. III., s. 171.) To je ovšem opačná cesta, než kterou šel Masaryk, provádějící kritiku reformace a křesťanství ve jménu vědy a nové filosofie a náboženství z týchž základů rostoucího.

Nejlépe vystihl poměr mezi Masarykem a evangelickými církvemi prof. Dr. *Ferd. Hrejsa* v článku: „President Masaryk a česko-bratrská evangelická církev“, uveřejněném v zmíněném sborníku. Vypravuje o návštěvě evangelíků u presidenta v Lánech r. 1928, praví: „Měl jsem čest skoro po celý čas pobytu našeho v Lánech v zámeckém parku provázeti pana presidenta . . . Bylo při tom hovořeno o mnohých věcech, ale zvláště o náboženství a stanovisku pana presidenta k naší evangelické církvi. Bylo patrné stanovisko pana presidenta: Je a cítí se členem naší církve, ale při tom ledaco mu vadí a jej zdržuje a zvláště jednostranné zdůrazňování — jak i při té příležitosti se stalo — konservativní theologie bez porozumění vědeckému, kritickému stanovisku.“ (Str. 84.)

Není-li u nás této překážky, neznámá to jen přednost, ale znamená to pro nás mnohem více *povinnost* a to nejen k Masarykově náboženskému dědictví, jemuž jsme blízcí, ale především k naší církvi, ke křesťanství a náboženství vůbec. Naznačil jsem z ní jen nepatrnou část v tomto článku.

Kvasnica:

UČITELSTVÍ CÍRKVE A MODERNÍ ETHIKA SEXUÁLNÍ.

Hans Hartmann končí svůj spis „Kirche und Sexualität“ větou, kterou zdůrazňuje význam stanoviska k pohlavním otázkám pro církev budoucnosti: „Das eine wissen wir . . ., dass in und mit der Sexualität die Gemeinschaft der Glaubenden, die Kirche der Zukunft vird.“ Tato věta je z celé knihy nejpravdivější.

Zdokonalení lidstva je podmíněno správným řešením lektérských otázek, na které nedává bezpečné odpovědi ani tradice ná-